

Undertrykte bønder paa Gram gods 1734.

Af Johan Hvidtfeldt.

Naar man tænker paa nordslesvigske bønder i ældre aarhundreder forestiller man sig som regel en flok af stovte, frie mænd, som baade økonomisk og socialt stod betydeligt højere end deres stamme- og kaldsfrænder i kongeriget. Opfattelsen er dog ikke helt rigtig. Mange steder var bøndernes vilkaar hernede ikke et gran bedre end den vornede fæstebondes eller den stavnsbundne hedebondes. Ogsaa i Nordslesvig fandtes der godser, ogsaa her var der herremænd og godsforvaltere, som udnyttede bønderne til det yderste. Man er ofte tilbøjelig til at forestille sig, at der i det 17. og 18. aarhundredes bonde- og bysamfund ikke eksisterede nationale og sociale problemer, og at det indbyrdes forhold mellem de sociale klasser var præget af ro, selv om forskellen i og for sig var større end nu. Trænger man dybere ind i fortidens problemer, vil man dog opdage, at der ofte var en stærk social gæring, selvom samfundets politiske struktur hindrede denne i at give sig stærke udtryk.

Blandt de nordslesvigske godser, hvor bøndernes stilling var daarlig, indtager Gram gods en temmelig fremskudt plads. Grev Schack og hans efterfølgere og deres godspersonale var ikke altid bondevener. Et lille indtryk af hvorledes angsten for „stemplinger“ hos „trælbønderne“ kunde plage herskabet, faar man gennem følgende befaling, udstedt 21. november 1734 af grevinde Anna Sophie Schack, født Rantzau.¹⁾

Som nogle af Fohle og Ganderop Beboeres opsetzighed og gienstridighed mod Øfrigheds-Ordre saaledes paa nogen tid har tiltaget, at de iche har undseet sig for kort tid siden, end og paa fremmede steder, at vise en domdristig prøve, af saadan høytstraffelig ulydighed, dem selv til største Skiendsel og forhaandelig udrobelse iblant andre skichelige og lydige Underdaner. Og som mand fornemmer, at de skal fordriste sig paa deres Grandstevninger at forretage Øfrighedens Ordre, dend sammesteds examinere, om de dend vil efterkomme eller iche,

¹⁾ Findes i Gram godsarkiv: Supplikker 1648—1865.

hvilchet aleene om iche andet paafuldte, Stufkarren og Bremerholmen fortiente, thi Grandstevninger og Bøndermaader er iche indsat eller tilladt til anden ende, end at bønderne der de ting, som deres Aggerdyrchning og andre bondevesen angaar kunde forhandle, mens ingenlunde, som disse Ganderupper og Fohler dem misbruger; Thi paa dend maade som de bruger dem, kand de iche hede Grandstevne, mens Stempling, Sammelrottelse og Myterie, som efter Loven med største Lifsstraf vorder anseet: Saa til deslige høyt straffeldige Misbrug at faae afskaffet, som Almuens saa vel den uskyldiges som den skyldiges undergang i sin tid kunde forårsage, vorder hermed samtl. Fohle og Ganderup Beboere alvorligt og strengelig forbuden, at de efterdags iche understaaer sig at sammen kalde, holde eller komme, til slig møøde, Myterie eller sammenrottelse, for at bespørge sig med hverandre, om Øfrighedens Ordre skal efterleves eller iche? Understaaer sig nogen herimod at handle, skal den uden al Naade have sit Gaardsfeste forbrudt og vere Godset til evig tid forviest, og dend som dermed anfanger skal foruden sin fæstes forbrydelse med Skuefkarren eller Bremerholmen afstraffes: Og paa det dermed kand have tilbørlig indseende, og de skyldige til afstraffelse behørig vorde angivne, haver Peder Jørgensen og Thomas Christensen i Ganderup hermed at have nøyagtig og forsvarlig indseende, og saa snart de skulle formerche, at nogen sig herimod skulle forsee, da den Skyldige strax for mig at angive saa fremt de iche self vil være samme straf undergiven. Gram den 21. November 1734.

A(nne) S(ophie) R(antzau) G(revinde) v(on)
Schack.

Velærværdige Hr. Hans Høyer ville denne min Ordre af Predigstoelen for Meenigheden forkynde, og med hans Paa-skrift, naaer det er skeed, remittere. Gram ut supra A.S.R. v. Schack.

Underdanigst forkyndet for Meenigheden i Fohle Kirke Dominica 22. post Trinitatis [21. November].

H. Christensen Højer.